

Ящук Т. А.

*викладач кафедри маркетингу,
менеджменту та управління бізнесом
Уманського державного педагогічного університету
імені Павла Тичини
м. Умань, Черкаська область, Україна*

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСУВАННЯ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Забезпечення сталого економічного зростання в умовах глобалізації та світової економічної кризи вимагає чималих зусиль. Одним з основних факторів економічного зростання прийнято вважати людський капітал. Зокрема, його якість і інноваційність впливають на стабільне збільшення ВВП, а також на підвищення рівня життя населення країни. При формуванні конкурентоспроможного працівника велике значення має освіта, не тільки як фактор зростання виробництва, але і як фактор інноваційного потенціалу. Інноваційний потенціал сприяє поліпшенню умов життя, виробництва високотехнологічної продукції, зростанню продуктивності праці, появи нових ринків, створенню нових робочих місць. Як правило, перевагою володіють ті країни, які мають більший інноваційний потенціал і ефективно його використовують.

Формування ринкових відносин поряд з позитивними явищами призвело до появи чинників, що негативно діють на економіку вищої школи, основними з яких є нестабільність і недостатність бюджетного фінансування. Стан державного бюджету не дозволяє фінансувати навіть поточні витрати, не дає можливості забезпечити повноцінне функціонування навчального процесу. Все це призводить до того, що у вузах країни зростає потреба в залученні додаткових бюджетних та позабюджетних коштів.

Світова фінансово-економічна криза негативно вплинула на розвиток системи вищої освіти: відбулося скорочення доходів і зниження економічної

активності користувачів освітніх послуг, зменшення бюджетних надходжень і обмеження витрат ВНЗ на розвиток освітньої, наукової, господарської діяльності, зниження стимулювання праці професорсько-викладацького складу, що в майбутньому може призвести до неякісного викладання навчальних дисциплін, гальмування розвитку освітньої та наукової діяльності. Проте основною перешкодою у розвитку вітчизняних ВНЗ є різке скорочення платоспроможного попиту населення й погіршення демографічної ситуації в країні, і як наслідок, зменшення чисельності абітурієнтів [1, с. 14].

Більшість експертів вважають, що незадовільний стан освіти в Україні пов'язаний із недостатнім фінансуванням та неефективним використанням ресурсів освіти. Зниження якості освіти призводить до зменшення конкурентоспроможності української нації на світовому ринку праці і консервує у суспільстві негативні явища перехідного періоду. Існує дисбаланс між обсягом завдань, які визначаються державою перед освітою, та обсягами фінансового забезпечення цих завдань [2].

В умовах дефіциту коштів особливої уваги заслуговує формування фінансової культури, перш за все, в управлінського й адміністративно-технічного персоналу та науково-педагогічних працівників. Йдеться про вироблення фінансової компетентності та фінансової грамотності, що має сприяти ефективній фінансовій діяльності вищих навчальних закладів. Водночас необхідне активне поширення певної сукупності знань про фінансові ринки, особливості їх функціонування і регулювання, фінансові інструменти, продукти і послуги та вміння ними користуватися з розумінням їх наслідків. При цьому необхідно обов'язково роз'яснювати наслідки рішень, які приймаються [3, с. 126].

Проблемою, що потребує серйозної уваги держави, також є занепад науково-дослідної діяльності ВНЗ. Причинами чого є недостатнє фінансування досліджень, й відсутність стимулів розвивати цю сферу

діяльності. Цей аспект стає основною перешкодою входження українських ВНЗ до світових рейтингів [4].

У системі вищої освіти наявні сталі тенденції до зменшення кількості студентів, які навчаються за рахунок державного бюджету, та зростання плати за навчання, ступінь середньої вартості якої не відповідає середній заробітній платі громадян. Це викликає обмеженість її доступності, особливо для таких соціальних груп, як сільська молодь та молодь з малозабезпечених сімей, що у майбутньому негативно позначиться на інноваційному розвитку країни. Внаслідок недостатнього фінансування згортаються і інноваційні програми, спрямовані на інформатизацію та оновлення навчальної бази вузів [5, с. 184].

На сьогодні бюджетне фінансування є досить обмеженим та покриває тільки необхідні для виживання вищих навчальних закладів статті витрат, передусім це заробітна плата персоналу, стипендії та комунальні платежі. Крім того, обсяги бюджетного фінансування освіти за держзамовленням практично не передбачають капітальних видатків у зв'язку з обмеженістю бюджетних коштів. Існуюча демографічна ситуація (зниження кількості абітурієнтів) не дозволяє необґрунтовано підвищувати вартість навчання за контрактною формою, включаючи у неї інвестиційні витрати [6, с. 27].

Отже, на сьогодні стан системи вищої освіти України характеризується в першу чергу браком бюджетних коштів. За цих умов проблеми, пов'язані з якістю освіти, відходять на другий план, тому що вони викликані в першу чергу браком ресурсів. У зв'язку з вищевикладеним для вирішення проблем фінансування вищої освіти необхідним вважаємо:

- 1) формування єдиної інформаційної системи аналізу використання бюджетних та позабюджетних коштів освітніми установами;
- 2) проведення державної політики щодо залучення приватних інвестицій для фінансування закладів вищої освіти;
- 3) удосконалення законодавчої бази, формування інститутів інфраструктури, сервісних послуг, що сприяють розвитку людського капіталу.

Таким чином, нестача коштів з бюджету для фінансування освіти проявляється не тільки як кількісний показник, а й якісний. Адже для підвищення якості освітніх послуг необхідно не тільки наявність фінансових ресурсів, а й їх раціональне використання. Тому крім вирішення перерахованих проблем необхідно ще і вдосконалення механізму бюджетного фінансування сфери освіти.

Вирішуючи проблему фінансування освіти, ми закладаємо основу для зростання економіки в цілому. Освіта повинна працювати на випередження, створюючи нові кваліфіковані кадри в різних сферах діяльності, тим більше коли наша країна вибрала інноваційний шлях розвитку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Корольова Т. С. Сучасні проблеми фінансування вищої освіти в Україні / Т. С. Корольова // Функціонування профспілкових та громадських організацій у вищих навчальних закладах: стан, проблеми, стратегії розвитку та міжнародна співпраця: матеріали 2-ої міжнародної наук.-практич. конференції, 29 березня – 1 квітня 2013 р. – Одеса: ОНУ ім. І. І. Мечникова, 2013. – С. 13 - 20.
2. Котляр Ю. В. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Ю. В. Котляр – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/16_ADEN_2010/Economics/68724.doc.htm.
3. Хоружий Г. Ф. Проблеми фінансування вищої освіти в контексті Болонського процесу / Г. Ф. Хоружий // Фінансовий простір. – 2011. – No 1(1). – С. 124 - 130.
4. Касич А. О. Особливості фінансування вищої освіти в Україні та інших країнах світу / А. О. Касич, В. А. Циган // Ефективна економіка. – 2013. – No 12. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2587>.
5. Тульчинська С. О. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні / С. О. Тульчинська, Ю. О. Хваль // Сучасні проблеми економіки та підприємництва. – 2011. – Випуск No 6. – С. 181-185.

6. Терещенко Г. Державне фінансування вищої освіти як чинник розвитку економіки знань / Г. Терещенко, Л. Олейнікова // СХІД. – 2017. – No 4 (150). – С. 25-31.